

Ævintýri Gunnu

Skáldsaga með kennsluhugmyndum
fyrir miðstig grunnskóla

Bjarni Bachmann, Hildur Hanna Ingólfssdóttir, Hulda
Guðlaugsdóttir, Sigurður Ólafsson og Stefanía Ósk Þórisdóttir

Lokaverkefni til B.Ed.-prófs
Kennaradeild

HÁSKÓLI ÍSLANDS
MENNTAVÍSINDASVIÐ

Ævintýri Gunnu

Skáldsaga með kennsluhugmyndum fyrir miðstig grunnskóla

Bjarni Bachmann, Hildur Hanna Ingólfssdóttir, Hulda Guðlaugsdóttir,
Sigurður Ólafsson og Stefanía Ósk Þórisdóttir

Lokaverkefni til B.Ed.-prófs í grunnskólakennarafræði
Leiðbeinandi: Guðbjörg Pálsdóttir og Kristín Á. Ólafsdóttir

Kennaradeild
Menntavísindasvið Háskóla Íslands
Júní 2016

Ævintýri Gunnu

Ritgerð þessi er 10 eininga lokaverkefni til B.Ed.-prófs
í Grunnskólakennarafræði við kennaradeild,
Menntavísindasviði Háskóla Íslands

© Bjarni Bachmann, Hildur Hanna Ingólfssdóttir, Hulda Guðlaugsdóttir,
Sigurður Ólafsson, Stefanía Ósk Þórisdóttir 2016
Óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi höfunda.

Prentun: Prenttækni ehf.
Kópavogur, 2016

Efnisyfirlit

1	Inngangur	4
2	Aðalnámskrá grunnskóla.....	5
3	Grunnpættir menntunar	7
3.1	Læsi	7
3.2	Sköpun.....	7
3.3	Heilbrigði og velferð	8
3.4	Jafnrétti	8
3.5	Lýðræði og mannréttindi.....	9
3.6	Sjálfbærni	9
4	Samvinna kennara	10
5	Samþætting námsgreina	11
6	Uppbygging bókarinnar.....	13
6.1	Notkun bókarinnar	13
6.2	Kennsluaðferðir (nýttar í sögu- og verkefnabókinni).....	14
7	Leiklist í kennslu.....	17
8	Mikilvægi hreyfingar	19
9	Vinnuferlið.....	20
10	Sýningin	21
	Lokaorð	22
	Heimildaskrá	23

1 Inngangur

Markmið okkar með þessu verkefni er að aðstoða kennara og bæta leiðir til að samþætta námsgreinar innan skólstarfsins. Við viljum leggja okkar að mörkum til að andrúmsloftið verði jákvæðara og námið skemmtilegra bæði fyrir kennara og nemendur. Í leit að leiðum til að vinna að þessum markmiðum fæddist hugmynd um að skrifa bók. Í bókinni samþættast ýmsar námsgreinar og með ætti hún að veita nýja möguleika á að auðvelda kennurum samvinnu og samstarf. Henni er ætlað að skapa kennurum ný tækifæri til að vinna saman þvert á námgreinarnar þar sem hver kafli fer inn á tvær og oft fleiri námsgreinar. Bókin heitir *Ævintýri Gunnu* og í henni lendir Gunna í ýmsum ævintýrum og þarf að leysa úr fjölmörgum vandamálum og flækjum. Mörg þeirra verkefna sem fylgja og eru í bókinni er hægt að laga að mismunandi nemendahópum og ólíkum námsaðstæðum. Hérna verður gerð grein fyrir helstu kennsluáðferðum sem gert er ráð fyrir að nýttar séu þegar unnið er með bókina. Okkur fannst kennsluáðferðir leiklistar henta vel til að vinna með efni bókarinnar og reyndum að hafa þær sem útgangspunkt í bókinni. Þegar nemendur vinna í verkefnum á verklegan hátt í leiklistinni þá vill námsefnið oft verða minnstæðara og áhuginn eykst á viðfangsefninu. Í hverjum kafla er einnig komið inn á hreyfingu að einhverju leyti, því við teljum að hún ýti undir áhuga og auki einbeitingu nemenda á námsefninu.

Grunnskólinn er vinnustaður nemenda í að minnsta kosti tíu ár og það eru ár sem eru stór hluti af mikilvægasta þroska- og mótunarskeiði þeirra. Nauðsynlegt er að veita nemendum góð tækifæri til þess að njóta bernskunnar en á sama tíma öðlast félagsfærni, sjálfstæði, sjálfstraust og færni til að rækta skilning á manngildi hvers og eins. Í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 16) eru settir fram sex grunnþættir menntunar en þeir eru læsi, sjálfbærni, lýðræði og mannréttindi, jafnrétti, heilbrigði og velferð og sköpun. Þessir þættir eiga að vera stöðir í almennri menntun. Ef hugað er vel að því að efla alla grunnþættina innan skólstarfsins stuðlar það að því að nemendur geti orðið virkir þátttakendur í lýðræðissamfélagi.

Bókin fer inn á mismunandi námsgreinar skólstarfsins, list- og verkgreinar ásamt bóklegum greinum og auðveldar þannig samþættingu innan veggja skólans. Farið verður í nauðsyn fjölbreytilegra kennsluhátta og ýmsa kosti við samvinnu kennara. Gerð verður grein fyrir ýmsum kennsluáðferðum sem nýttar eru í bókinni um hana Gunnu og hvernig þær virka og hvernig hægt er að nýta þær.

2 Aðalnámskrá grunnskóla

Aðalnámskrá grunnskóla er byggð á lögum um grunnskóla (nr. 91/2008). Hún er leiðarljós fyrir grunnskóla landsins til að tryggja samræmi og að menntastefnu yfirvalda sé fylgt í hverjum skóla. Hver skóli ákveður hvernig námsgreinarnar eru kenndar en allir verða þeir að gera skólanámskrá sína þannig að hún sé í samræmi við aðalnámskránnar. Einnig þarf að hafa hæfniviðmið hennar í huga þegar búin er til kennsluáætlun fyrir hverja námsgrein (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 10-11). Þeir sem semja nýtt námsefni þurfa einnig að taka mið af aðalnámskránni bæði almennum hluta hennar og greinasviðum.

Samkvæmt *Aðalnámskrá grunnskóla* er listgreinunum skipt í dans, leiklist, sjónlistir og tónmennt. Verkgreinunum eru skipt í heimilsfræði, hönnun og smíði og textílmenn. Í *Aðalnámskrá grunnskóla* er sett fram viðmiðunarstundaskrá fyrir list- og verkgreinar þar sem fram kemur að þær eigi að hafa jafn mikið vægi og bóklegar greinar. Í skólunum þarf að gæta þess að gott jafnvægi sé milli allra greinanna. Markmið okkar er að nýta sögu- og verkefnabókina til að auka vægi verklegu greinanna innan skólafarsins (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 143-151). Í rannsókn sem gerð var og birt í ritröðinni *Starfshættir í Grunnskólum við upphaf 21. aldar* (Gerður G. Óskarsdóttir, Kristín Á. Ólafsdóttir, Brynjar Ólafsson, Helga Rut Guðmundsdóttir, Ingibjörg Kaldalóns, Ragnheiður Júníusdóttir, Rósa Kristín Júlíusdóttir og Sigrún Guðmundsdóttir, 2014, bls. 243) má sjá að ekki voru list- og verkgreinar kenndar í þeim mæli sem *Aðalnámskrá grunnskóla* tilgreinir. Til dæmis segir að í 55% skóla landsins hafi heildartímafjöldi í listgreinum og heimilsfræði, skólaárið 2010-2011 verið minni en viðmiðunar-stundaskrá mælti fyrir um. Í sömu rannsókn (bls. 267) kom einnig fram að innan við helmingur almennra kennara nýtti leiklist eða leikræna tjáningu, hlustun á tónlist, textíl, dans eða smíði sem leið í kennslu sinni.

Í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 141) kemur fram að list- og verkgreinar gefi nemendum frelsi til þess að styrkja ímyndunaraflíð sitt, sköpunargáfu, þekkingu og verkfærni. Þessar greinar þjálfu nemendur til að verða sjálfstæðir og hugsa gagnrýnið. Þær stuðli að alhliða þroska nemenda og undirbúi þá fyrir daglegt líf.

Bóklegar greinar eru stór hluti af skólafarfi hvers skóla. Nemendur styðjast í langflestum tilvikum við verkefnabækur sem kennarinn hefur fengið úthlutað og allir eru

að vinna að sama efninu á sama tíma. Markmið bókarinnar *Ævintýri Gunnu* er að skapa frumlega nálgun á bóklegt efni og gefa kennurum nýtt efni sem þeir geta notað við kennslu sína, óháð námsgreinum.

Lykilhæfni í menntun felst, samkvæmt *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 86), meðal annars í því að þroska sjálfsvitund, samskiptahæfni nemenda, að þeir geti tekið virkan þátt í lýðræðissamfélagi, ásamt því að nýta sér eigin styrkleika til áframhaldandi náms og starfsþróunar þegar að því kemur. Í hverri námsgrein er lögð áhersla á almenna lykilhæfni og sérstæka hæfni fyrir viðkomandi grein eða svið.

Lykilhæfni er skilgreind í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 86) sem þekking og leikni sem snýr að nemandanum sjálfum og með henni á að koma fram hæfni og matsviðmið hvers námssviðs fyrir sig. Til þess að hægt sé að meta hæfni jafnt á milli grunnskóla þarf að vera til mæling, kvarði eða viðmið sem skólar nota til að meta nemendur sína. Til að nemendur geti lokið grunnskólagöngu sinni þurfa þeir að geta uppfyllt viss hæfniviðmið og þurfa að geta sýnt fram á það í formi einkunna í lok 10. bekkjar. Í aðalnámskránni kemur fram að í lykilhæfni felist hæfni til að geta tjáð hugsanir sínar, miðlað skoðunum og geta kynnt sér aðrar skoðanir ásamt því að hafa tileinkað sér grunnþekkingu í hverjum námsþætti fyrir sig (bls. 56).

3 Grunnþættir menntunar

Grunnþættir menntunar eru stór þáttur í *Aðalnámsskrá Grunnskóla* og eiga að endurspeglast í öllum starfsháttum skólans. Markmið þáttanna er að byggja nemendur upp og gera þá læsa á samfélagið, menninguna, umhverfið og náttúruna. Einnig að þeir læri samvinnu og að taki virkan þátt í að viðhalda og þróa samfélagið. Grunnþættirnir eru sex talsins og skiptast þeir í læsi, sjálfbærni, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindi, jafnrétti og sköpun (Mennta- og menningarmálaráðuneytinu, 2013, 16-17).

Ævintýri Gunnu er skáldsaga með kennsluhugmyndum sem tekur mið af grunnþáttunum sex sem koma fram í ritröð sem gefin var gefin út af Mennta og menningamálaráðuneyti. Áhersla var lögð á leiðir til að efla samfélagsvitund nemanda í texta og verkefnum. Fjallað verður um grunnþættina og dregnir verða fram áherslupunktur þeirra eins og þeir eru kynntir í ritröðinni.

3.1 Læsi

Stefán Jökulsson (2012, bls. 20) bendir á að það sé bæði til hefðbundin skilgreining á læsi og víðari skilgreining. Hefðbundið læsi er þegar nemendur ná tökum á að koma hugsunum sínum á blað og hafa skilning fyrir texta. Hinsvegar þegar talað er um læsi í víðum skilningi er þegar nemendur geta skilið ýmis táknerfi og miðlum. Stefán segir að læsi tengist öllum námsgreinum grunnskólans þar sem sem ein af meginstoðum náms er að vera læs. Nemendur verða að ná valdi á læsi og kennarar þurfa að þekkja leiðir til að styðja nemendur í því, til dæmis með því að gera námsumhverfið skemmtilegt og fræðandi. Ein af fjölmörgum aðferðum til þess að efla læsi er að samþætta mismunandi námsþætti ólíkra námsgreina og skapa þannig fjölbreyttan námsþátt. Námsfnið hefur þá fjölbreyttari orðaforða og þjálfar nemendur í að vinna með ólíka texta

3.2 Sköpun

Sköpun virkjar ímyndunarafli, örvar forvitni og áhuga. Hún ýtir undir gagnrýna hugsun og gefur nemendum tækifæri til að uppgötva og njóta. Sköpun opnar sífellt nýja möguleika, en allir hafa meðfædda hæfileika og vilja til að skapa (Ingibjörg Jóhannsdóttir, Elísabet Indra Ragnarsdóttir, Torfi Hjartarsson, 2012, bls. 18).

Kennari sem styðst við sköpun í kennslu sinni brýtur upp hið hefðbundna kennslumynstur, reglur og kerfi, ásamt því að veita nemendum tækifæri til að nýta hæfileika sína á annan hátt. Með því að nýta leik í kennslu opnast ýmsar víddir þar sem sköpunargleðin getur fengið að njóta sín. Gleði og hamingja eru þá oftast ekki langt undan í tímum enda veitir sköpun ákveðið frjálsræði og virkjar hugmyndaflug nemenda og gefur þeim vægi (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 24).

3.3 Heilbrigði og velferð

Í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013) kemur fram að heilbrigði og velferð er mikilvægur þáttur í lífi nemenda og er það verkefni kennara og annarra starfsmanna grunnskólans að skapa umhverfi þar sem nemendum líður vel bæði andlega og líkamlega.

Grunnskólinn er sá staður þar sem nemendur verja stórum hluta bernskuára sinna. Umhverfið þarf að styðja nemendur til að byggja upp jákvæða sjálfsmynd og heilbrigðan lífsstíl. Hreyfing er nauðsynleg fyrir þroska barna og hefur einnig áhrif seinna í lífinu. Þegar unnið er að því að samþætta heilbrigði og velferð námsgreinum þarf að gæta þess að verkefnin verði krefjandi og uppbyggileg fyrir nemendur (Margrét Héðinsdóttir, Fanný Gunnarsdóttir og Erla Kristjánsdóttir, 2013, bls. 8).

3.4 Jafnrétti

Jafnrétti og mannréttindi haldast í hendur. Passa þarf að það sé oft fjallað um jafnrétti í skólum og það sé hluti af andrúmslofti skólans. Gæta þarf þess að allir séu jafnir og njóti mannréttinda, fagna skal fjölbreytileikanum. Í jafnréttismenntun læra nemendur að ígrunda og móta skoðanir sínar á mismunandi hugmyndum varðandi samfélagið og ýmis málefni. Nemendur læra um jafnrétti kynjanna, mismunandi menningu, þjóðerni, trúarbrögð, tungumál og lífsskoðanir annarra. Áhersla er lögð á kynjajafnrétti og brjóta upp kynjahlutverkin og staðalmyndir. Með jafnréttismenntun skapast tækifæri fyrir nemendur til að þroska hugmyndir sínar og lífsskoðanir. Auk þess læra nemendur að virkja hæfileika sína, átta sig á hvernig lífa má í frjálsum samfélagi í anda jafnréttis ásamt því að ýta undir aukinn skilning, víðsýni, umburðalyndi í garð annarra (Kristín Dýrfjörð, Þórður Kristinsson og Berglind Rós Magnúsdóttir, 2013, bls. 8).

Í jafnréttismenntun er lögð áhersla á umræður um allt sem hægt er að ræða við nemendur í sambandi við alþjóðasamfélag okkar. Mikilvægt er að veita nemendum

tækifæri fyrir umræður, frelsi til að tjá sínar skoðanir og láta ljós sitt skína (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 21-22).

3.5 Lýðræði og mannréttindi

Nútímasamfélag byggist á lýðræði og að nemendur læri að vinna á sameiginlegum lýðræðislegum grundvelli. Til þess að lýðræðislegt samfélag þrífist þurfa þegar þess að bera virðingu fyrir öðrum og virða grundvallarmannréttindi óháð kyni, þjóðerni og skoðunum annarra. Allir verða að taka virkan þátt í mótun samfélagsins með því að taka þátt í lýðræðislegum ákvörðunum. Nám nemenda til lýðræðis og mannréttinda þarf að byggjast á gagnrýninni hugsun þar sem reynt er að fá nemendur til þess að prófa eigin skoðanir og hugmyndir um umdeilanleg viðfangsefni sem hefur ekki endilega eina nálgun (Ólafur Páll Jónsson, Þóra Björg Sigurðardóttir, 2012, bls. 6).

3.6 Sjálfbærni

Algengasta skilgreiningin á sjálfbærni felur í sér að mannfólkið skili af sér umhverfinu þannig að næsta kynslóð fái umhverfið í sama ástandi og það fékk það afhent. Kennarar eiga því að vekja nemendur til vitundar um mikilvægi þess að viðhalda umhverfinu og náttúrunni með því að lifa á sem vistvænastan máta (Sigrún Helgadóttir, 2012, bls. 51). Í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 20) er sjálfbærni skilgreind þannig að nemendur eiga að þekkja hringrás náttúrunnar, mikilvægi heilbrigðs lífsstíls og hvernig gjörðir dagsins í dag geta haft neikvæð áhrif til lengri tíma lítið.

4 Samvinna kennara

Almennt telja kennarar og skólastjórnendur að teymiskennsla sé mjög góð og að hún hafi mun fleiri kosti en galla. Einnig er almennt talið að hægt sé að læra margt af slíkri samvinnu. Við teymisvinnu koma fram fleiri hugmyndir, skoðanir og möguleikar á lausnum þar sem rætt er saman í teymum um nám og kennslu. Svanhildur María Ólafsdóttir (2009, bls. 5) talar um að með teymisvinnu falli einnig sameiginleg ábyrgð, stuðningur og vinnuhagræðing á einstaklinga innan teymisins sem geti veitt góðan stuðning.

Samvinnunám nemenda krefst mikils undirbúnings og góðs skipulags af hálfu kennara. Að kenna áfanga án stýrandi námsbóka er flókið en um leið gefur það mikið frelsi fyrir bæði nemendur og kennara. Slík kennsla gefur kennurum góða möguleika á að láta nemendur vinna saman, í stað þess að hver og einn vinni í sínu horni (Berglind Axelsdóttir, Hrafnhildur Hallvarðsdóttir og Sólrún Guðjónsdóttir, 2011, bls. 11-13).

Í *Starfsáætlun fræðslumála í Reykjavík* frá 2004 var til dæmis lögð áhersla á að kennarar ættu að auka áherslu á mun meiri samvinnu milli námsgreina. Meðal annars átti að efla samvinnu milli umsjónarkennara og sérkennara í listgreinum verkgreinum og íþróttum (Fræðslumiðstöð Reykjavíkur, 2004, bls. 14).

5 Samþætting námsgreina

Í *Aðalnámskrá grunnskóla* er ekki mikið fjallað um samþættingu en þar er lögð áhersla á að í skólastarfi sé mikilvægt að beitt sé fjölbreyttum vinnubrögðum og að kennsla eigi að taka mið af þörfum og styrk einstaklinga. Nemendur eigi að læra að verða sjálfstæðir, gagnrýnir og læra lýðræðisleg vinnubrögð. Einnig er talað um að nemendur þurfi að geta samþætt þá þekkingu sem þeir afla sér í náminu. Skólastjórnendur ákveða sjálfir hvort námsgreinar eru kenndar aðskildar eða samþættar en gæta þarf þess að námið sé heildstætt og byggi á grunnþáttunum sex og lykilhæfnin sé höfð í huga (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 51 og 132).

Í meistararitgerð Lilju M. Jónsdóttur (1995, bls. 10-15) fjallar hún um samþættingu. Þar talar hún um hversu sjaldan fjallað er um hugtakið en samt sem áður er ætlast til að kennarar viti hvað það er. Hún segir að samþætting sé skilgreind á mismunandi hátt af ýmsum fræðimönnum og hugtakið geti verið mismunandi milli landa. Einnig segir Lilja að kostir samþættingar séu mun fleiri en ókostir því samþætting kalli á fjölbreyttari kennsluaðferðir og að nemendur geti verið með í skipulagningu eigin náms. Í *Aðalnámskrá grunnskóla* er fjallað um gildi samþættingarinnar sem sjá má hér: „Í samfélaginu eru verkefni yfirleitt ekki sundurgreind og einangruð heldur samofin mörgum þáttum. Þetta er mikilvægt að hafa í huga við skipulag skólastarfs. Því ætti að vera áhersla á samþættingu námsgreina þar sem horft er til verkefna sem hafa snertifleti við margar námsgreinar. Þannig má nálgast það markmið að gera námið merkingarbærara fyrir nemendur, skýra fyrir þeim samhengi fræðigreina og nauðsyn þess að hafa innsýn í heim þeirra.” (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 51).

Fram kemur hjá Ingvari Sigurgeirssyni (2014) að þemavinna geti verið góð leið til þess að samþætta námsgreinarnar. Í henni sé unnið með umfangsmikil verkefni sem sameina marga mismunandi námsþætti. Kennari geti hafið undirbúning á þemavinnu með því að velja verkefni út frá námsgreinunum eða notað þá nálgun að velja námsgreinarnar út frá þekkingunni sem nemendur þarfnast hverju sinni (Ingvar Sigurgeirsson, 2014, bls. 200). Í námskránni kemur einnig fram það viðhorf að vinnuferlið sjálft sé mun mikilvægara en afrakstur vinnunnar og mikilvægt sé því að minna nemendur á það. Ekki sé nóg að lesa sér til um fagið, heldur sé nauðsynlegt að það sé iðkað og það ýti undir betri skilning. Nemendur eru missterkir á ýmsum sviðum og þemavinna gefur þeim tækifæri til þess að finna styrkleika sína (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013, bls. 132). Berglind

Axelsdóttir, Hrafnhildur Hallvarðsdóttir og Sólrún Guðjónsdóttir (2011, bls. 2-14) unnu að þróunarverkefni sem þær kölluðu SNÆ og var það þemaverkefni unnið við Fjölbrautaskóla Snæfellinga. Niðurstöður sýndu að nemendur urðu sjálfstæðari og vinnubrögð þeirra bötunðu mikið milli ára. Skapandi kennsla gefur því mikið frelsi en getur á sama tíma verið mikil áskorun eins og þær komust að við vinnu þemaverkefnisins. Hugmyndin á bak við þróunarverkefnið var að samþætta nokkrar námsgreinar, bæði bóklegar og verklegar, í einn áfanga sem nemendur í fjölbrautaskóla Snæfellinga gátu skráð sig í einn veturinn. Þetta var gert til þess að búa til nýja skapandi nálgun á námsefnið.

6 Uppbygging bókarinnar

Við upphaf á nýjum námsþætti eða verkefni er mikilvægt að kennarinn nái að grípa athygli og vekja áhuga nemenda sem fyrst. Ein af þeim aðferðum sem kennarar nota til þess að koma verkefni af stað heitir kveikja. Hugtakið kveikja lýsir aðferð sem kennari notar í upphafi námsefnis til þess að draga fram áhuga nemenda. Kveikjan á að ýta undir skapandi hugsun, örva ímyndunarafli, ýta undir nýja og mismunandi nálgun og kalla eftir því hvaða þekkingu nemendur hafa á efninu ásamt því að tengja hana við námsefnið hverju sinni (Lilja M. Jónsdóttir, 2007). *Ævintýri Gunnu* var hugsuð sem kveikja fyrir nemendur til að opna nýjan námsþátt.

6.1 Notkun bókarinnar

Ævintýri Gunnu er skáldsaga með kennsluhugmyndum og fylgir þessi greinargerð henni. Kennarar geta notað sögubókina eftir því sem hentar hverju sinni en hún hefur að geyma tólf kafla og getur kennarinn ákveðið að fara í alla kaflana eða valið staka kafla eftir því sem hentar. Ef kennari velur að nýta sér staka kafla þarf hann þó að byrja ferlið á því að fara í fyrstu tvo kaflana þar sem aðalsögupersónurnar og tímavélin sem nýtist út alla söguna eru kynnt til sögunnar. Bókin er þannig vinnutæki sem getur nýst sem góð kveikja á nýjum námsþáttum eftir þema eða því efni sem kennari vill fara nánar í. Bókinni er ætlað að auðvelda kennurum að samþætta ýmsar námsgreinar og á sama tíma auðvelda þeim að opna fyrir umræður sín á milli um samþættingu eða inntak náms. Þannig byggir hver kafli ekki einungis á hugmyndum úr einni námsgrein heldur að minnsta kosti tveimur og oft fleiri.

Í kennsluleiðbeiningum við hvern kafla er stungið upp á notkun fjölbreyttra kennsluaðferða. Grunnálgunin er þó söguaðferðin og áhersla er lögð á að skapa aðstæður fyrir hreyfingu nemenda í tengslum við vinnu með hverjum kafla. Nemendur fara með kennaranum í leiðangur og vinna verkefni jafnt og þétt í gegnum söguna og þannig lenda þeir í þeim ævintýrum sem Gunna lendir í. Gunna er 12 ára gömul fjörug stúlka sem á erfitt með nám og til að fá stuðning í námi fer hún í einkakennslu. Kennarinn sem hún fer til er sérkennilegur vísindamaður, sem hefur smíðað sína eigin tímavél. Hann heitir Ormur og er heldur einkennilegur en ljúfur maður sem aðstoðar hana við ýmsar

námsgreinar. Gunna er hikandi og frekar neikvæð við fyrstu kynni þeirra en það breyttist fljótlega. Hún kynnist tímavél Orms sem reynist vera hið besta kennslutæki.

Til að virkja tímavélina þarf hreyfi- og hljóðorku og aðstoðar Gunna Orm við að framleiða hana. Í hvert skipti sem þau ferðast í tíma leika nemendur svokallaðan tímavélaleik sem er betur útskýrður í bókinni sjálfri. Þegar Gunna og Ormur fara aftur í tímanna hitta þau þekktu einstaklinga úr fortíðinni og hjálpa þeim að leysa ýmis vandamál.

6.2 Kennsluaðferðir (nýttar í sögu- og verkefnabókinni)

Það eru til ótal margar kennsluaðferðir og hafa þær ólík markmið. Kennarar þurfa því að hafa ákveðna þekkingu á ólíkum kennsluaðferðum og grunnhugmyndir um hvernig nýta má þær aðferðir sem hann hyggst nota. Þá getur hann valið kennsluaðferðir markvisst sem henta nemendahópnum og markmiðum námsins (Ingvar Sigurgeirsson, 2013, bls. 45). Mikilvægt er að nemendur fái næg tækifæri til að taka þátt í því sem gerist innan kennslustofunnar og að kennarinn sjái til þess. Engir tveir nemendur vinna eins, og þurfa kennsluaðferðirnar að vera fjölbreyttar svo allir hafi jöfn tækifæri til náms. Það eykur athygli og áhuga nemenda ef þeir taka virkan þátt, í hópum, para- eða einstaklingsvinnu (Wood, K. D. og Dickinson, T. S., 2000, bls. 58-59).

Samkvæmt Ingvari Sigurgeirssyni (2013, bls. 45) er hægt að skipta kennsluaðferðum í óbeinar og beinar aðferðir. Þó er erfitt að alhæfa hvaða aðferðir séu beinar og hverjar óbeinar þar sem hver og einn hefur mismunandi skilgreiningar á Kennsluaðferðum. Samkvæmt skilgreiningum Paul S. Kaplan (1990, bls. 375-384) er einkenni þeirra að þær byggjast upp á skýrum markmiðum, góðum útskýringum og dæmum ásamt verkefnum sem sett eru fram í vel skipulagðri röð ásamt spurningum. Óbeinar aðferðir eru hins vegar flokkaðar sem leitaráðferðir, uppgötvunarnám og aðrar athuganir og fleira þar sem nemandinn sjálfur leitar sér heimilda og uppgötvar það sem hann á að læra (Ingvar Sigurgeirsson, 2013, bls. 45).

Í köflunum hér á eftir verður fjallað um kennsluaðferðir sem við studdumst við í verkefnagerð bókarinnar *Ævintýri Gunnu*. Þeir kaflar skiptast í; Söguaðferðin, Einn Fleiri Allir, Innlifunaraðferðir, Hugarflug með leiðsögn, Kastljós og Kennarinn í hlutverki.

Söguaðferðin

Söguaðferðin varð til um 1960-1970 í Skotlandi sem svar við breyttri aðalnámskrá og nýrri hugmyndarfræði tengdri kennslu í grunnskólum. Aðalhöfundar söguaðferðinnar eru Fred

Rendell og Steve Bell (2012) sem voru kennarar við Jordan Hill-kennaraskólann í Skotlandi. Áður en kennari fer af stað með söguaðferðina þá byrjar hann að spyrja nemendur opinna spurninga til að finna út hvað nemendur vita fyrirfram hvað þau vita um það efni sem þau eru að fara vinna í. Markmiðið með þessu er að fá nemendur til að hugsa sjálfa, rifja upp eða gera sér hugarlund eftir þeirra reynslu og þekkingu (Björg Eiríksdóttir, e.d). Nemendur taka virkan þátt í því að móta persónur, segja söguna, setja sig í spor þeirra og takast á við fjölbreytt viðfangsefni og að auki leita nemendur svara við mikilvægum spurningum sem tengjast sögunni þegar unnið er í söguaðferðinni (Ingvar Sigurgeirsson, 2013, bls. 202). Þegar unnið er með söguaðferðina er reynt að ýta undir fjölbreytt vinnubrögð og geta nemendur unnið ýmist einir eða í misstórum hópum.

Einn, fleiri, allir

Kennsluaðferðin einn, fleiri, allir þjálfar nemendur í að mynda sér sínar eigin skoðanir, ræða þær ásamt skoðunum annarra og vinna með þær í sameiningu. Á þetta bendir Ingvar Sigurgeirsson (2013, bls. 184) og segir aðferðina henta vel til að virkja nemendur og vekja þá til umhugsunar. Hún sé þrískipt og taki allir nemendur þátt í hverju stigi fyrir sig. Fyrst er það einstaklingsvinna, en þá vinna nemendur með viðfangsefni á sjálfstæðan hátt og mynda sér sínar eigin skoðanir á efninu. Mikilvægt sé að nemendur skrái hjá sér hugleiðingar sínar og það sem þeim þykir athyglisvert. Næst taki við hópvinna en í henni vinna nemendur saman í hópum og ræða um skoðanir og niðurstöður sínar og það sem þeir voru búnir að skrá hjá sér. Nemendur kynnast fjölbreyttari hugmyndum frá samnemendum sínum og að lokum kynna nemendur niðurstöður sínar sem þeir komu sér saman um í hópumræðunni fyrir nemendahópnum. Einn hópur kynnir í einu og koma þá allar niðurstöður sem mynduðust á framfæri.

Innlifunaraðferðir

Undir innlifunaraðferðir falla ýmsir hlutverkaleikir sem eru taldir mikilvægir í þroskaferli nemenda. Þegar notaðar eru innlifunaraðferðir þarf nemandinn að lifa sig inn í vissar aðstæður eða atvik og þarf þar af leiðandi að takast á við þær og tjá sig með einhverjum hætti. Nemendur eru beðnir um að ímynda sér eitthvað í huganum tengt námsefninu, sjá fyrir sér stað, fyrirbæri eða hluti til að vinna með á einhvern hátt (Ingvar Sigurgeirsson, 2013, bls. 122). Í leiklist í kennslu bregða nemendur sér oft í hlutverk sem þeir þurfa að lifa sig inní. Anna Jeppsen og Ása Helga Ragnarsdóttir (2010, bls. 24) segja að nemendur vinnur þannig úr eigin reynsluheimi og takast á við ólík hlutverk. Þeir styðjast við eigin

reynslu og reynsluna af hlutverkinu til að fást við tilfinningar og læri jafnframt á samfélagið. Skilingur og nám á sér stað þegar barnið ræðir um, rifjar upp og tengir við raunveruleikann.

Hugarflug með leiðsögn

Hugarflug með leiðsögn er kennsluaðferð sem fellur til dæmis undir innlifunaraðferðir. Innlifunaraðferðin byggist á sagnalist og sjónsköpun. Innlifunaraðferðinni má skipta í hugarflug með leiðsögn, leikræna tjáningu, sjónsköpun og sagnlist. Alla þessa þætti komum við inn á í *Ævintýri Gunnu*. Kennari fer með nemendum í ferðalag í huganum og segir sögu. Nemendur þurfa að nota ímyndunaraflið til að geta ferðast með. Þessi aðferð krefst virkrar þátttöku nemendanna og efniviðurinn getur verið margbreytilegur. Til dæmis er oft notast við sögulega atburði. Samkvæmt Ingvari er hægt að hvetja nemendur til að deila upplifun sinni með bekknum eða skrifa hana niður á blað í söguformi eða á annan hátt (Ingvar Sigurgeirsson, 2013, bls. 126 – 127).

Kastljós

Kastljós er skemmtileg aðferð með leiklistarívafi. Þar er einn nemandi valinn til þess að fara í hlutverk persónu sem tengist námsefni hópsins. Gott er að velja aukapersónu sem er ekki mikið fjallað um. Samnemendur spyrja svo persónuna ýmissa spurninga til þess að fá nánari upplýsingar um líðan og bakgrunn hennar. Með því að beita þessari aðferð kemur fram annað sjónarhorn á söguna sem hefur verið valin og þannig dýpkar skilningur og ímyndunarafl nemenda (Anna Jeppesen, Ása Helga Ragnarsdóttir, 2010, bls. 28).

Kennari í hlutverki

Áhrifaríkt getur verið að vinna með kennsluaðferðina Kennari í hlutverki en henni er gjarnan beitt í leiklist í kennslu. Anna Jeppesen og Ása Helga Ragnarsdóttir (2010, bls. 17-18) benda á að þegar aðferðinni sé beitt verði kennarinn hluti af atburðarásinni og ein af persónunum í ímynduðum heimi með nemendum. Það þurfi að vera skýrt hvenær kennari er í hlutverki og hvenær ekki. Þessi aðferð opni nýja möguleika fyrir nemendur til að takast á við viðfangsefni, setja sig í spor annarra. Hún skýri sýn þeirra á viðfangsefnið og hvetji þá til að taka sjálfstæðar ákvarðanir. Kennarinn geti haft áhrif á ferlið og víkkað sjónarhorn nemenda með ýmsum inngrípum. Hann þurfi að hafa marga mikilvæga þætti í huga þegar hann fer í hlutverk og að skynja hvenær hann þurfi að hafa áhrif á atburðarásina og hvenær nemendur eigi að fá að njóta sín.

7 Leiklist í kennslu

Margir möguleikar skapast þegar unnið er með leiklist í kennslu. Anna Jeppesen og Ása Helga Ragnarsdóttir (2010, bls. 9 og 17) tala um að eitt af markmiðunum þegar unnið er með leiklist í kennslu sé að efla ábyrgðarkennd, frumkvæði, sjálfstæði og umburðarlyndi nemenda. Auk þess er markmiðið að efla sjálfstæð vinnubrögð og frumlega hugsun hjá nemendunum. Hlutverk kennara sem notar leiklist í kennslu er að skapa aðstæður þar sem nemendur fá tækifæri til að skapa, túlka, og tjá eigin hugmyndir og annarra. Leiklist býður upp á öruggt umhverfi til að takast á við tilfinningar og finna lausnir á vandamálum og stuðla að jafnvægi milli tilfinninga og þekkingar nemenda. Nemendur öðlast sameiginlega reynslu í leik þar sem kennarinn leiðir ferlið áfram í leiklist í kennslu.

Í leiklist í kennslu eru inntak, ímyndunarleikur og öruggt umhverfi helstu forsendurnar. Inntak er alltaf tengt mannlegum samskiptum. Með ímyndunarleik er átt við þegar námsefninu, frásögninni eða atvikinu sem á að skoða er breytt í ímyndaða sögu. Kennari verður að skapa öruggt andrúmsloft í kennslustofunni svo nemendur geti lifað sig inn í aðstæður. Mikilvægt er að nemendur viti til hvers er ætlast af þeim. Samkvæmt Önnu Jeppesen og Ásu Helgu Ragnarsdóttir (2010, bls 13 og 17). Þarf kennarinn að bera virðingu fyrir því sem nemendur segja og gera og sýna þannig fram á að traust eigi að ríkja í vinnunni og innan bekkjarins.

Í leiklist í kennslu þarf kennarinn að hafa leitt hugann að fjórum spurningum áður en farið er af stað í ferlið. Þessar fjórar spurningar eru oft kallaðar grunnþættir leiklistar í kennslu. Spurningarnar eru hver? hvar? hvenær? og hvað gerðist? Ef hægt er að svara þeim öllum hefur verið búinn til góður grunnur að verkefninu (Anna Jeppesen, Ása Helga Ragnarsdóttir, 2010, bls. 11).

Samkvæmt *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningamálaráðuneyti, 2013, bls 145) snýst leiklist í skólstarfi um að þjálfva nemendur í aðferðum listgreina. Þá er hægt að kenna leiklistina sem listgrein innan skólans eða nýta hana sem kennsluaðferð innan annarra námsgreina. Með því að taka þátt í leiklist eru nemendur að dýpka skilning sinn á sjálfum sér, mannlegu eðli og samfélagi. Leiklist reynir á stöðuga samvinnu, samskipti, sköpun, tungumál, tjáningu, gagnrýna hugsun og líkams- og raddbeitingu.

Í leiklist eru kennarar einnig að kenna nemendum um læsi í leiklist í víðu samhengi. Í slíku læsi felst að nemendur læri að lesa í mismunandi aðstæður, hvað gengur á hverju sinni og hvernig á að vinna úr aðstæðunum. Það reynir á þegar nemendur eru til dæmis

að vinna með spuna og í hlutverkaleikjum. Leiklist er list augnabliksins og hægt er að sambætta leiklistarkennslu hvaða námsgrein sem er, hvort sem það er samfélagsfræði, erlend tungumál eða listgreinar. Það þarf ekki bara að beina sjónum að einhverju námsefni. Það gæti líka verið gott að skoða málefni sem er ofarlega á baugi í samfélaginu. Þannig má skerpa samfélagsvitund nemenda og virkja þá til lýðræðislegrar þátttöku. Sköpunarferlið er mikilvægur liður í leiklistinni og nauðsynlegt að enda ferlið á einhverri sameiginlegri kynningu eða leiksýningu sem nemendur hjálpast að við að setja upp (Mennta og menningamálaráðuneyti, 2013, bls. 145-146).

8 Mikilvægi hreyfingar

Hreyfing er mikilvægur þáttur í skólastarfi. Nemendur verja stórum hluta dagsins í skólanum og mikilvægt að kennarar skapi aðstæður og tækifæri fyrir þá til að stunda hreyfingu. Hreyfingarleysi barna er áhyggjuefni í iðnríkjum og þar á meðal í Vestur Evrópu. Þrátt fyrir að mælt sé með því að börn og unglingar stundi hreyfingu að meðaltali 60 mínútur á dag sýna rannsóknir að einungis þriðjungur allra barna í OECD löndum uppfylli þessi skilyrði (Hallås, B. O., Herfindal, T. og Wergedahl, H., 2014, bls. 2).

Leikfimi og sund eru námsgreinar sem hafa hreyfingu í forgrunni en þær ná ekki daglegri hreyfingu nemenda. Þess vegna er mikilvægt að hvetja kennara til að nýta sér hreyfileiki og þrautir í kennslustundum. Hreyfing er nauðsynleg fyrir vöxt og þroska hvers einstaklings og minnkar streitu og kvíða (Margrét Héðinsdóttir, Fanný Gunnarsdóttir, Erla Kristjánsdóttir, 2013, bls. 37).

Ofþyngd er vaxandi vandamál hjá mörgum nemendum á grunnskólaaldri í heiminum í dag. Tæknivæðing gerir það að verkum að nemendur ganga síður í og úr skóla en áður og sjónvarps-, tölvu- og símanotkun hefur aukist til muna. Þessir þættir draga úr daglegri hreyfingu barna og gera það að verkum að nemendur í grunnskólum stunda lítið íþróttastarf fá allt of litla hreyfingu á hverjum degi (Hallås, B. O., Herfindal, T. og Wergedahl, H., 2014, bls. 3).

Í *Aðalnámskrá grunnskóla* (Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2013) stendur að í skólanum þurfi að skapa heilsueflandi umhverfi þar sem unnið sé að heilbrigði frá ýmsum hliðum. Skólinn á að leggja áherslu á daglega hreyfingu og að markvisst hreyfiuppeldi sé til staðar. Þannig sé verið að leggja grunn að líkamlegri, andlegri og félagslegri velferð til lífstíðar. Samkvæmt Lýðheilsustöð (2010, bls. 15), verða nemendur einbeittari í námi þegar þeir geta staðið upp og hreyft sig reglulega. Kennarar eiga oft í vandræðum með að koma meiri hreyfingu í kennsluna og því mikilvægt að þeir fái stuðning gegnum kennslu- og námsbækur.

9 Vinnuferlið

Yfirheiti verkefnisins var *Samþætting námsgreina og samvinna kennara*. Margar hugmyndir voru viðraðar um hentuga nálgun að þessu þema. Niðurstaðan var að gera skáldsögu sem samþættir námsgreinar með kennsluhugmyndum. Kaflarnir eru óháðir hvor öðrum, fyrir utan fyrsta og annan kafla, til að gera kennurum auðveldara að nýta bókina. Í upphafi hvers kafla eru námsgreinar taldar upp sem nýttar eru í kaflanum, sem ýtir undir samvinnu kennara.

Vinnuferlið var áhugavert og fjölbreytt og gaf okkur góðan tíma til þess að kynna okkur mismunandi þætti á bak við hönnun skáldsögu og námsbókar. Kristín Helga Gunnarsdóttir veitti okkur faglega aðstoð við persónusköpun og uppsetningu á sögunni. Við sýndum henni hugmyndir okkar og á móti fengum við leiðbeiningar hvernig best væri að byrja og bæta verkið. Seinna á ferlinu sendum við henni kaflana sem voru tilbúnir og fengum ábendingar varðandi heildarsögupráð og uppsetningu samtala o.fl..

Hópurinn studdist við mismunandi fræðibækur sem innihéldu fjölbreyttar kennsluaðferðir svo sem *Litróf kennsluaðferða* eftir Ingvar Sigurgeirsson (2013) og *Leiklist í kennslu* eftir Önnu Jeppesen og Ásu Helgu Ragnarsdóttur (2010). Þessar bækur hjálpuðu að mynda stóran part af verkefnum sem bókin inniheldur, ásamt verkefnum sem við útbjuggum sjálf. Verkefnin eru fjölbreytt, bæði verkleg og bókleg. Hugmyndin var að koma með skemmtilega og frumlega nálgun á nám nemenda, ásamt því að gefa kennurum verkfæri sem þeir geta notað í kennslu sinni.

10 Sýningin

Sýning Skapandi hópverkefnis til B.Ed. var haldin miðvikudaginn 4. maí í Skála, Stakkahlíð við Háskóla Íslands. Hugmyndin bak við sýninguna var að sýna lokaafurð þriggja hópa, hóparnir unnu afurðir sínar með það að markmiði að auka samþættingu námsgreina og samvinnu kennara. Viðfangsefnin sem kynnt voru á sýningunni voru kennslubókin *Ævintýri Gunnu*, vefsíðan *Kennsluhugmyndir fyrir grunnskólakennara* og spilið *Leið til kveikju*.

Vinnan á bak við sýninguna var skipt á milli allra nema í verkefninu. Nefndir voru myndaðar og þurfti hver og einn að vera í að minnsta kosti tveimur nefndum. Þær nefndir sem tengdust sýningunni voru auglýsinga- og kynningarnefnd, sýningarnefnd, móttökunefnd og bakkelsisnefnd. Auglýsinga- og kynningarnefnd sáu um að auglýsinga viðburðinn á samfélagsmiðlum. Sýningarnefnd sá um uppsetningu á sal fyrir sýninguna. Móttökunefnd sá um að taka á móti fólki og vísa því að sýningarsvæði. Bakkelsisnefnd sá um að útvega veitingar fyrir sýninguna og halda veitingaborðinu fínu meðan sýning stóð yfir. Einnig var starfrækt tónlistar- og myndbandanefnd sem hafði útbúið texta við lag sem tekið var upp 2. maí ásamt því að myndband var tekið upp sem allur heildarhópurinn tók þátt í. Myndbandið var virkilega góð auglýsing fyrir sýninguna þar sem hægt var að deila því á samfélagsmiðlum degi fyrir sýningardag. Myndbandið var spilað reglulega fyrir viðstadda.

Hver hópur fékk borð og færanlegt skilrúm til að setja verkefnið sitt upp á viðeigandi hátt. Á okkar skilrúmi var ferlið sett upp, alveg frá fyrstu uppköstum, hugmyndavinnu og skissur af myndum úr bókinni. Bókin sjálf var til staðar á borðinu fyrir viðstadda til að skoða.

Lokaorð

Hugmynd verkefnabókarinnar sem fylgir með sögubókinni *Ævintýri Gunnu* kom til vegna áhuga okkar á því að koma með hugmyndir um samvinnu kennara og samþættingu námsgreinanna. Við vildum gera námsefnið skemmtilegt og fróðlegt fyrir bæði starfsmenn grunnskóla og nemendur á miðstigi. Samþætting námsgreina gengur hér út á að skipuleggja kennslu námsgreinanna í gegnum blöndu af leiklist, sögu, bókmenntum og fleiri verklegum og bóklegum greinum. Þannig má finna nýja nálgun til þess að kenna námsefnið og gera það á áhugaverðan og skapandi hátt. Samþætting gerir skólstarfið skemmtilegra og eins og kom fram hér að framan stuðlar það að því að nemendur verði enn vinnuglaðari og njóti sín betur. Nauðsynlegt er þó að taka mið af ákvæðum Aðalnámskrár, grunnþáttum menntunar og viðkomandi skólanámskrár þegar samþætta á námsgreinar. Í vinnubókinni *Ævintýri Gunnu* eru sköpuð tækifæri fyrir kennara til að vinna saman og samþætta námsgreinar sínar. Hugmyndir að notkun ýmissa kennsluaðferða fylgja hverjum kafla fyrir sig og er samantekt og nánari útskýringar á þeim sem koma ekki fram hér að finna aftast í viðaukum bókarinnar. Þegar unnið var að bókinni þá byrjuðum við á því að hitta Kristínu Helgu Gunnarsdóttur sem gaf góð ráð fyrir áframhaldandi vinnu. Við hjálpuðumst að með því að skipta vinnunni jafnt á milli allra og nota styrkleika hvers og eins við gerð bókarinnar.

Okkur fannst mikilvægt að hreyfing og leiklist væru stór þáttur í vinnu nemenda með bókina. Slík nálgun skapar möguleika fyrir fjölbreytta og skapandi vinnu. Við vinnslu á verkefninu fundum við rannsóknir sem sýna fram á meiri setu nemenda og mikilvægi fyrir virkri þátttöku þeirra í námi og kennslu. Með því að gera hreyfingu og leiklist að stærri þætti kennslunnar gefst kostur á að auka félagsfærni nemenda, sjálfstæði, sjálfstraust og færni til að rækta skilning á manngildi hvers og eins.

Vinnuferlið á bak við bókina *Ævintýri Gunnu* var lærdómsríkt og gaf okkur nýja sýn á hversu mikil vinna er á bakvið sögugerð og samþættingu við námsefni. Þetta er reynsla sem hjálpar okkur sem kennarar framtíðarinnar að bæta okkar eigin kennslu ásamt því að skilja mikilvægi fjölbreytts námsefnis.

Heimildaskrá

- Anna Jeppesen og Ása Helga Ragnarsdóttir. (2010). *Leiklist í kennslu: handbók fyrir kennara*. Kópavogur: Námsgagnastofnun.
- Bell, S og Harkness, S. (2012, 16. febrúar). *What is Storyline? The Storyline approach*. Sótt af <http://www.storyline-scotland.com/what-is-storyline-2/>
- Berglind Axelsdóttir, Hrafnhildur Hallvarðsdóttir og Sólrún Guðjónsdóttir. (2011). Samþætting námsgreina hefur fleiri kosti en galla: sagt frá þróunarverkefni í Fjölbautaskóla Snæfellinga. *Netla – Veftímarit um uppeldi og menntun*. Menntavísindasvið Háskóla Íslands. Sótt af: <http://hdl.handle.net/1946/13703>
- Björg Eiríksdóttir. (e.d.) Hvað er söguaðferð?. Sótt af <https://bjorgeiriks.wordpress.com/hvad-er-soguaferd/>
- Fræðslumiðstöð Reykjavíkur. (2004). *Starfsáætlun fræðslumála í Reykjavík 2004*. Sótt af http://reykjavik.is/sites/default/files/ymis_skjol/skjol_utgefid_efni/starfsaetlun-2004_lokaskjal_0.pdf
- Gerður G. Óskarsdóttir, Kristín Á. Ólafsdóttir, Brynjar Ólafsson, Helga Rut Guðmundsdóttir, Ingibjörg Kaldalóns, Ragnheiður Júníusdóttir, Rósa Kristín Júlíusdóttir og Sigrún Guðmundsdóttir. (2014). X List- og verkgreinar. Í Gerður G. Óskarsdóttir (ritstjóri), *Starfshættir í grunnskólum við upphafi 21. aldar*
- Hallás, B. O., Herfindal, T. og Wergedahl, H. (2014). Comparison of the Physical Activity of 11–12 Year Old Pupils in Two Schools in Norway and Iceland, using Pedometer. Registrations and Activity Diaries. *Netla – Veftímarit um uppeldi og menntun*. Menntavísindasvið Háskóla Íslands. Sótt af <http://netla.hi.is/greinar/2014/ryn/003.pdf>
- Ingibjörg Jóhannsdóttir, Elísabet Indra Ragnarsdóttir og Torfi Hjartarson. (2012). Sköpun: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Ingvadóttir og Silvía Gunnarsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun.
- Ingvar Sigurgeirsson. (2013) *Litróf kennsluáðferðanna*. Reykjavík: Iðnú.
- Kaplan, P.S. (1990). *Educational psychology for tomorrow's teacher*. St. Paul: West Puplicing Company

- Kristín Dýrfjörð, Þórður Kristinsson og Berglind Rós Magnúsdóttir. (2013). Jafnrétti: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Guðmundsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennt- og menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun.
- Lilja M. Jónsdóttir. (1995). *Integrating the Curriculum. A story of three teachers*. A qualifying research paper submitted for the degree of master of education.
- Lýðheilsustöð. (2010). *Virkni í skólastarfi - handbók um hreyfingu fyrir grunnskóla*. Lýðheilsustöð. Reykjavík. Sótt af:
http://www.landlaeknir.is/servlet/file/store93/item12220/handbok-um-hreyfingu_net_allt.pdf
- Margrét Héðinsdóttir, Fanný Gunnarsdóttir og Erla Kristjánsdóttir. (2013). Heilbrigði og velferð: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Gunnarsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun.
- Mennta- og menningarmálaráðuneyti. (2013). *Aðalnámskrá grunnskóla: Almennur hluti 2011: Greinasvið 2013*. Reykjavík: höfundur.
- Ólafur Páll Jónsson, Þóra Björg Sigurðardóttir. (2012). Lýðræði og Mannréttindi: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Gunnarsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennta- og Menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun.
- Sigrún Helgadóttir. (2013). Sjálfbærni: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Gunnarsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun.
- Stefán Jökulsson. (2012). Læsi: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Sýlvía Gunnarsdóttir (ritstjórar ritraðar), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Reykjavík: Mennta- og Menningarmálaráðuneyti og Námsgagnastofnun
- Svanhildur María Ólafsdóttir (2009). *Ef teymiskennsla er svarið hver er þá spurningin?* (óútgefin meistaritgerð). Háskóli Íslands, Reykjavík
- Wood, K. D. og Dickinson, T. S.. (2000). *Promoting literacy in grades 4-9, a handbook for teachers and administrators*. United States of America: Allyn & Bacon.